

PRIKAZ

NEVEN SESARDIĆ

IZ DESNE PERSPEKTIVE

Večernji list, Zagreb, 2012.

U Hrvatskoj nije zaživio običaj da novine, i uopće mediji, otvoreno podupiru neku političku opciju, a kamoli da se deklariraju kao lijevi ili desni. Ipak, Večernji list tendira biti desno orijentirane novine. Nije stoga čudno što se upravo ta kuća odlučila objaviti knjigu hrvatskog filozofa Nevena Sesardića *Iz desne perspektive* (Večernji list, 2012.), zbirku tekstova objavljenih u domaćim novinama i časopisima u posljednjih više od dvaju desetljeća, uz dva napisana samo za knjigu: „Čari kapitalizma“ i „O diskriminaciji i sličnim smrtnim grijesima“. Ili je to možda ipak čudno, čak i ako Večernji list jest dominantno desno orijentiran (iako ne posve otvoreno, iako ondje pišu i neki lijevičari), a Sesardić se javno deklarira kao desničar. To je, naime, jedna od glavnih intriga knjige: što pod desnicom podrazumijeva Sesardić, a što ostala hrvatska javnost, na primjer Večernji list i brojni posjetitelji javne tribine o današnjoj hrvatskoj desnici održane 3. siječnja 2013. godine u organizaciji tih istih novina, a na kojoj je knjiga predstavljena. Ovdje, pokušat ću ukratko opisati Sesardićevu „desnu perspektivu“, onako kako je prikazana u knjizi, ponajprije zato što mi se čini da Sesardić taj nesporazum gotovo namjerno izbjegava razjasniti, unatoč tomu što ga je svjestan, ili bi ga mogao biti svjestan.

Uostalom, već u Uvodu on prepričava kako ga je prijateljica, tek što se javno, u novinama, deklarirao kao desničar, pitala zar se on nije samo šalio: „Ne, uopće se nisam šalio. Ljudi, pa biti desničar samo po sebi nije ništa loše!“ (str 12.) Na tom mjestu, dakle, izbija (još) jedan nesporazum prije (onoga glavnog) nesporazuma. Umjesto da se zamisli kako to da prijateljica nije - po njegovim desetljećima javno zastupanim političkim stavovima - već prepoznala da je desničar, Sesardiću je važno izboriti se da „biti desničar nije ništa loše“. Kao da je „loše biti desničar“ u Hrvatskoj, u kojoj već dva desetljeća političkom scenom dominira i uglavnom vlada stranka koja sebe predstavlja demokršćanskom.

Ali, što to konkretno znači biti desničar, to je pitanje u knjizi prilično usputno i gotovo nebitno. Nekoliko puta autor spominje da podjela na ljevicu i desnicu nije jasna i jednoznačna, ali zaključuje da ljudi – iako ni sami ne znaju kako – uglavnom nemaju teškoća „s političkim razlikovanjem lijevog i desnog“ (str 38.) U tekstu „Bauk desnice“, prvi put objavljenom 1989. godine u dvotjedniku Start, koji je u knjizi smjestio odmah nakon Predgovora i Uvoda, Sesardić i danas implicira da podjelu na ljevicu i desnicu forsiraju ponajprije ljevičari, iako se od te podjele ni najmanje ne suzdržava.

Dapače, čini se da je nameće i ondje gdje se ne uklapa u potpunosti. Sebe kao desničara samorazumije, jer se „u američkoj politici više slaže s republikancima nego s demokratima, u Engleskoj više s konzervativcima nego s laburistima itd.“ (str 30.) S kojim se hrvatskim političkim strankama „slaže više“, ne izjašnjava se. Ali, hrvatskim desničarom implicite se predstavlja po tome što oštro kritizira one koje uobičajeno smatramo ljevičarima, kao što su pripadnici Praxisa, Žarko Puhovski, Gvozden Flego, zatim Zoran Pusić, Vjeran Zuppa, Nenad Mišćević, Slavko Goldštajn, čak i kad s njima polemizira o pitanjima koja nemaju veze s ljevicom i desnicom. Daljnjim obratom, zato što ih Sesardić navodno analizira „iz desne perspektive“ ljevicom, opet implicite, postaju čelnici Hrvatskoga helsinškog odbora Ivan Zvonimir Čičak i Ivo Banac premda je – kako je podsjetio Božo Kovačević na okruglom stolu – ovaj drugi član Republikanske stranke u Sjedinjenim Državama. Napokon, Haškom sudu su se u Hrvatskoj opirale uglavnom nacionalističke stranke. I Sesardić ispada desničar zato jer je nakon logičke analize zaključio da je prvostupanjska presuda hrvatskim generalima Gotovini i Markaču – nelogična. Po toj logici logika je ekskluzivno desničarska disciplina. Što je ipak nelogično.

Neki su me hrvatski intelektualci uvjeravali da je Sesardić knjigom pokazao da desničari ne moraju biti primitivni. U tekstu „Spavajte i dalje čvrsto ljevičari!“ autor i sam donekle prihvaća opis hrvatskih desničara kao sirovih i zatucanih (pri čemu, radi neke ravnoteže, navodi i primjere ljevičarskog primitivizma), no u prednosti im ubraja navodni politički instinkt: unatoč zaostalosti, sedamdesetih su godina vidjeli što će se dogoditi devedesetih, upućuje Sesardić. Pokušavajući ipak distancirati Sesardića od takvoga desnog hrvatskog miljea, Darko Polšek, u tekstu objavljenom 10. prosinca na Tportalu pod naslovom „Filozofski centaršut s desnog krila“ te u prikazu tribine u dnevnom listu 21. stoljeće 5. siječnja, zaključuje da je riječ „o desničaru kojeg ne zanimaju Tito i Pavelić“. To, međutim, jednostavno nije točno, barem kad je riječ o Titu, kojeg Sesardić eksplicite spominje na str. 118. u tekstu „Crveno i crno: o komunističkom anti-fašizmu“ gdje dosta snažno izjednačuje komunizam i fašizam. Po čemu je mnogim hrvatskim desničarima itekako blizak (a drugima, onima koji su

na Pavelićevoj strani, vjerojatno, dalek). Općenito, Sesardić zaista koketira i s hrvatskom tradicionalnom desnicom, dodaje argumente njihovom anti-komunizmu i lojalnosti prema naciji kojom su se u doba Jugoslavije opirali pokušajima srpske dominacije („O diskriminaciji i sličnim smrtnim grijesima“). U tom pogledu Sesardić nije ni nov ni izuzetan. Ali je zanimljiva metoda kojom to radi, posredno, kao neki distancirani savjetnik.

Najbolje se ta metoda očituje u pitanju o homoseksualnom braku, kojem je u knjizi posvetio poseban tekst. Povod raspravi je navodna dominacija ljevice na zapadnim sveučilištima gdje se istospolni brak podupire bez propitivanja, ili s vrlo slabim argumentima, smatra Sesardić. Tako i u spomenutom tekstu dokazuje da se filozof Igor Primorac slabim argumentima suprotstavlja protivnicima legalizacije homoseksualnog braka. Kao i u cijeloj knjizi, i u ovom je tekstu Sesardiću cilj „uzdrmati pokojeg čitatelja u njegovim tvrdim ljevičarskim uvjerenjima“ i „one koji naginju desnici... ohrabriti da ustraju i da se ne daju prebrzo pokolebati“ (str 7). Ali kako? U tekstu o homoseksualnom braku prokazuje kao neutemeljeno Primorčevo opovrgavanje argumenata protivnika homoseksualne zajednice. Sesardić dakle opovrgava opovrgavanje protivnika homoseksualnog braka. Pritom, pogodite što, ne zagovara da su njihovi argumenti dovoljno jaki da bi se sam s njima složio: „Da izbjegnem moguće nesporazume, napomenut ću eksplicitno da nemam namjeru ovdje braniti te argumente (protiv homoseksualnog braka, op.) od svih mogućih prigovora, nego samo pokazati da je Primorčeva kritika tih argumenata neodrživa.“ Otvorena mogućnost da protivnici homoseksualnog braka imaju slaba mjesta, da su zagovornici možda u pravu, nije predmet njegove analize.

I tako je to u cijeloj knjizi, u više-manje svakom tekstu. Neuhvatljivo. Tekst „O diskriminaciji i sličnim smrtnim grijesima“ započinje analizom jednog citata Richarda Dawkinsa, zatim se navodi primjer kako je „rasna diskriminacija“ spriječila teroristički napad, poziva se na Jessea Jacksona, Martina Luthera Kinga, kratko raspravlja o Bayesovu teoremu (posve nepotrebno), analizira na primjerima dosege tzv. obratne diskriminacije u SAD-u, propituje opravdanost i uzroke pozitivne diskriminacije Srba u Hrvatskoj, dotakne se filozofa Nenada Miščevića i njegove navodne bliskosti s Praxisovcima, kojima ponovo nabija na nos da su se sedamdesetih zauzeli za srpskog nacionalista Mihajla Đurića, a propustili zaštititi svog člana Vladu Gotovca, iako su bili gonjeni za isti (verbalni) delikt i završava kritikom teksta Slavka Goldsteina iz New York Review of Books. Sve na petnaestak stranica, sve nekako povezano, ali jako, jako, labavo.

Ako je tome tako, je li ovo ono najbolje od Sesardića ili je hrvatskoj javnosti ponuđeno da se zadovolji zapisima nastalim u trenutcima odmaka od glavnih intelektualnih napora. Prije svega, i u tekstovima koje objavljuje u međunarodnim filozofskim časopisima Sesardić se vrlo često usre-

dotočuje na analizu i opovrgavanje teza s kojima se ne slaže, slično kao što je opovrgavao Igora Primorca u tekstu o homoseksualnom braku, to jest o raspravi o homoseksualnom braku. I to je to. Motiv mu je neslaganje (političko). Njegova najambicioznija znanstvena publikacija *Making Sense of Heritability*, objavljena 2005. godine u izdanju Cambridge University Press, bila je također motivirana uvjerenjem da je politička atmosfera „potpuno iskrivila znanstvene spoznaje o genetici ljudskog ponašanja te da vrijedi truda u jednoj detaljnoj studiji sustavno razotkriti štetan utjecaj ljevičarske ideologije na te diskusije“ (str. 183). A na kraju knjige, u tekstu „Filozofska matineja: jedno intelektualno sazrijevanje“, eksplicite tvrdi da je interes za tzv. čistu filozofiju i vječna, apstraktna pitanja bio dio mladalačkih zabluda, a da mu bavljenje „ovosvjetskim“ problemima donosi mnogo više zadovoljstva. Drugim riječima, u knjizi *Iz desne perspektive* nisu skupljeni neki zapisi na margini ozbiljnih filozofskih aktivnosti, nije riječ o restlovima i digresijama, o zabilježkama nekoga sekundarnog Sesardića, nego o autentičnom, pravom, čak i punokrvnom Sesardiću.

ŽELJKO IVANKOVIĆ
doktor filozofije
glavni urednik časopisa *Banka*